

In het kort

Publiek karakter voorop

Het toegenomen private onderwijsaanbod en de verstrengeling van publiek en privaat zetten het publieke karakter van het onderwijs steeds meer onder druk. Het publieke karakter vraagt erom dat onderwijs algemeen toegankelijk is, van goede kwaliteit en dat de onderwijsprofessie zelf er zeggenschap over heeft. Maar door de groei van privaat aanbod en de verstrengeling met publiek bekostigd onderwijs raakt de kerntaak van het verzorgen van toegankelijk en kwalitatief goed onderwijs steeds meer uit handen van publiek bekostigde scholen. Onderwijs wordt meer een stapeling van individuele belangen.

onderwijsraad

Het private onderwijs is niet alleen sterk gegroeid, maar tegelijkertijd ook steeds meer verweven geraakt met het aanbod van publiek bekostigde scholen.

Maatschappelijke doelen van het onderwijs zoals een goed opgeleide beroepsbevolking en sociale cohesie raken uit zicht. De Onderwijsraad adviseert overheid en onderwijsinstellingen om het publieke karakter van het onderwijs beter te beschermen, zodat alles wat op een publiek bekostigde school wordt aangeboden, voor alle leerlingen (kosteloos) toegankelijk is, en de kwaliteit en professionele zeggenschap zijn geborgd.

Aanleiding: groei en verstrengeling van privaat aanbod in het onderwijs

Het private onderwijs is de afgelopen decennia sterk gegroeid. Meer dan een kwart van de leerlingen in het primair en voortgezet onderwijs maakt bijvoorbeeld gebruik van aanvullend onderwijs, zoals huiswerkbegeleiding, bijlessen en examentraining. Het aantal particuliere scholen is toegenomen en steeds meer scholen hebben extra aanbod zoals tweetalig onderwijs of een internationaal programma waarvoor ouders moeten betalen. Het private onderwijsaanbod is tegelijkertijd steeds meer verweven geraakt met het aanbod van publiek bekostigde scholen. De financiering, de doelen en de zeggenschap van betrokken partijen lopen daarbij door elkaar. Zo zijn er scholen die een contract sluiten met een privaat huiswerkinstituut, dat diensten uitvoert voor de school in ruil voor gratis huisvesting en promotie van de commerciële dienstverlening.

Het publieke karakter van het onderwijs staat onder druk

De kerntaak van het verzorgen van algemeen toegankelijk en kwalitatief goed onderwijs raakt steeds meer uit handen van publiek bekostigde scholen.

Meer dan een kwart van de leerlingen maakt gebruik van (betaald) aanvullend onderwijs.

De raad ziet positieve en negatieve kanten aan de groei en verstrengeling van privaat aanbod in het onderwijs. Het kan een stevige impuls van versterking, verbetering en vernieuwing geven aan het publiek bekostigd onderwijs. Kosteloos privaat onderwijsaanbod voor leerlingen uit kansarmere milieus kan leiden tot meer gelijke onderwijskansen. Maar privaat aanbod dat alleen toegankelijk is voor kinderen en jongeren van wie de ouders dat kunnen betalen, zet andere leerlingen op achterstand. Groei en verstrengeling van het private aanbod kunnen ook leiden tot minder grip en zicht op onderwijskwaliteit. En ze kunnen de zeggenschap van leraren en schoolleiders bedreigen.

In dit advies buigt de Onderwijsraad zich uit eigen beweging over de vraag hoe toegankelijkheid en kwaliteit van het onderwijs en professionele zeggenschap over het onderwijs geborgd kunnen worden, gezien de toename van het private aanbod en de verstrengeling met publiek bekostigd onderwijs.

Advies: bescherm het publieke karakter van het onderwijs beter

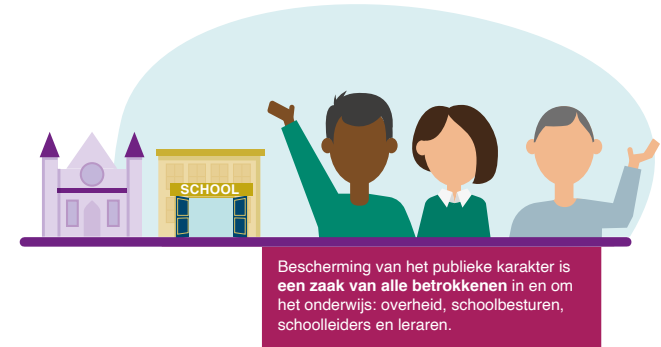
De Onderwijsraad adviseert overheid en onderwijsinstellingen om het publieke karakter van het onderwijs beter te beschermen. Een sterker bewustzijn van het belang van het publieke karakter van onderwijs zorgt ervoor dat scholen hun kerntaak, het verzorgen van algemeen toegankelijk en kwalitatief goed onderwijs, volwaardig blijven uitoefenen en niet uit handen geven. Scholen kunnen zo beter profiteren van de stevige impulsen van onderwijsversterking, -verbetering en -vernieuwing die kunnen uitgaan van privaat aanbod, en tegelijkertijd de negatieve effecten dempen.

Overheid en schoolbesturen lijken zich nu onvoldoende bewust van de risico's van het toenemende private aanbod en de verstrengeling ervan met het publiek bekostigde aanbod. Schoolbesturen zijn als eerste verantwoordelijk voor het behoud van het publieke karakter van het onderwijs op hun scholen. Onder hun verantwoordelijkheid worden afwegingen gemaakt en zij hebben leiding te geven aan hoe alle betrokkenen in de onderwijsorganisatie, zoals schoolleiders, leraren, raad van toezicht, leerlingen en hun ouders, het publieke karakter van onderwijs kunnen bewaren. De overheid moet daartoe duidelijkheid geven over het publieke karakter van onderwijs en over zaken die wel en niet tot publiek bekostigd onderwijs horen.

Aanbeveling: onderwijsinstellingen, houd rekening met het publieke karakter

Iedereen binnen de schoolorganisatie moet doordrongen zijn van het publieke karakter van het onderwijs en keuzes daaraan toetsen. Toegankelijkheid, kwaliteit en zeggenschap moeten bij alle dagelijkse beslissingen over publiek en privaat centraal komen te staan. Schoolbestuurders spelen hierbij een belangrijke rol. Zij geven leiding aan het gesprek met schoolleiders, leraren, ouders en leerlingen over de maatschappelijke functie en het publieke karakter van het onderwijs.

Bij overwegingen en beslissingen over privaat aanbod binnen een schoolorganisatie is het nuttig onderscheid te maken tussen 'wat nodig is' en 'wat aardig is', als extra. 'Wat nodig is' dient binnen het onderwijs te worden vormgegeven en voor iedereen kosteloos toegankelijk te zijn. Voor deze activiteiten draagt de school volledige verantwoordelijkheid. Bij 'wat aardig is' speelt de vraag of het echt bijdraagt aan goed onderwijs. Zo'n activiteit hoort alleen thuis op school als deze voor iedereen toegankelijk is en de school eindverantwoordelijk is en professionele zeggenschap heeft over de kwaliteit.

Iedereen binnen de schoolorganisatie moet doordrongen zijn van het publieke karakter van het onderwijs en keuzes daaraan toetsen. Toegankelijkheid, kwaliteit en zeggenschap moeten bij alle dagelijkse beslissingen over publiek en privaat centraal komen te staan.

De overheid moet scholen in staat stellen het publieke karakter waar te maken.

Aanbeveling: overheid, wees duidelijk over het publieke karakter van het onderwijs

Op dit moment ontbreekt een duidelijke en samenhangende opvatting van de overheid over het publieke karakter van het onderwijs en wat private invloed daarop betekent. De overheid moet scholen in staat stellen het publieke karakter waar te maken. Dat wil in ieder geval zeggen: toereikende bekostiging om algemeen toegankelijk en kwalitatief goed onderwijs te kunnen realiseren voor elke leerling, dus zonder afhankelijk te zijn van private bijlessen, huiswerkbegeleiding of examentrainingen.

De raad adviseert om de huidige afspraken over sponsoring en donaties wettelijk te verankeren en de bescherming van het publieke karakter een plek te geven in 'governance'-codes. De raad bepleit een verbod op reclame voor commerciële diensten of producten via de school. Leerlingen zouden via school geen folders mogen meekrijgen waarin bijvoorbeeld geadverteerd wordt voor een betaalde typ cursus of materiaal om thuis te oefenen. Zulke reclame wekt ontbrekend dat privaat aanbod bij de school hoort en noodzakelijk is. Ouders die weinig financiële armslag hebben, kunnen hierdoor drempels ervaren in de toegankelijkheid van de school.

Daarnaast adviseert de raad de overheid om de vrijwillige ouderbijdrage los te koppelen van het individuele kind en in plaats daarvan ouders een gemaximeerde bijdrage te vragen. Deze bijdrage komt terecht in een schoolfonds waaruit de school kan putten voor alle leerlingen. Aansluitend hierop adviseert de raad om de mogelijkheden voor een lokaal of regionaal onderwijsfonds te onderzoeken. Een deel van de ouderlijke bijdrage zou dan naar een bovenschoolse financiële voorziening kunnen gaan. Minder bedeelde scholen kunnen daarop een beroep doen om activiteiten voor hun leerlingen te bekostigen.

www.onderwijsraad.nl/publiek-karakter-voorop
december, 2021